

ÉBER LÁSZLÓ ÉS HOFFMANN EDITH LEVELEI WILDE JÁNOSNAK¹

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1913. december 5.²

Kedves Uram,

Sajnos, erősen meghűltem, influenza kerülget és előreláthatólag holnap alig leszek olyan állapotban, hogy előadásomat megtarthassam.³ Nagyon kérem, legyen szíves az erre vonatkozó hirdetést a gyűjtemény ajtájára kifüggeszteni.

Szívélyesen köszöni igaz híve

Budapest, 913. dec. 5.

Éber László

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1914. március 31.⁴

Kedves Uram,

Nagyon kérem, szíveskedjék engem egy fontos ügy megbeszélése végett mielőbb meglátogatni. Délelőtt mindig a hivatalban vagyok,⁵ délutánjaim, sajnos, bizonytalanok.

¹ Közreadja Bardoly István, Markója Csilla. Kéziratból kiolvasta és jegyzetekkel ellátta Bardoly István (Forster Központ), válogatta és szerkesztette Markója Csilla (MTA BTK Művészettörténeti Intézet).

² MNG Adattár, 20151/1979/241.

³ Éber László (1871–1935) művészettörténész. 1894-ben doktorált a Budapesti Tudományegyetemen Pasteiner Gyulánál. 1897–1904 között a Magyar Nemzeti Múzeum segédőre, majd a Műemlékek Országos Bizottsága megbízott, 1906–1920 között kinevezett előadója. 1905-től a Budapesti Tudományegyetemen a művészetek történetének, ó-keresztény és középkori részének magántanáraként oktatott, tehát Wilde Jánost is tanította. 1912-től pl. „Magyarországi középkori falfestmények” címmel hirdetett előadásokat, amelyeket a Műemlékek Országos Bizottsága hivatali helyiségében tartott. 1911-től már Gerevich Tibor (Az olasz trecento művészete) és Hekler Antal (A római művészettörténet alapvető problémái) is előadott a tanszéken; lehetséges, hogy Wilde őket is hallgatta. *A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem tanrendje. Az MDCCCCXI/MDCCCCXII tanév második felére.* Budapest, 1911. 69–70. és *A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem tanrendje. Az MDCCCCXII/MDCCCCXIII tanév második felére.* Budapest, 1912. 64., 74.

⁴ MNG Adattár, 20151/1979/242.

Szíves üdvözlettel őszinte híve

márc. 31.

Éber László

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1914. április 20.⁶

Forster⁷ ma érdeklődött Ön iránt.⁸ Úgy látszik, a Sztr.⁹ kombináció kacsá. Én persze ódzkodtam a báró úr előtt említeni, Ő a mi dolgunkat fait accompli¹⁰nak¹⁰ tekintené.

Bejelentettem, hogy tisztelegni fog nála. Jó lenne mielőbb, lehetőleg e héten, mert meglehet, hogy a báró úr elutazik. Lakás: Lánchíd utca 4.

Legjobb reggel 9 órakor menni vagy délben 1-2 óra között.

Emlékeztetem, hogy katolikus. Ez fontos!

A báró úr excellenciás. Ez is fontos.

Úgy látom, sikerül a dolog.

Őszinte híve

Éber László

Azután Kuzsinszkyt is fel kell keresnie!

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. február 9.¹¹

Kedves Barátom!

Nagyon köszönöm a szíves megemlékezést. Mily jó dolog lehet ott Bécsben fiatalon és gondtalanul a mi kedves kolléganőnkkel sétálni, komolykodni és moziba beülni. Reményilem, Edith majd elmeséli nekem a bécsi élményeit.

Az altmünsteri fénykép ügye ne aggassa; ugyan igen szeretném, ha elő lehetne keríteni, ámbar a cikket a megjelent kép alapján is meg lehetne írni és a fénykép inkább csak a kép elkészítéséhez lenne elkerülhetetlenül szükséges. Természetes ehhez azonban mégis jobb lenne, ha jó fénykép állna rendelkezésemre. Az altmünsteri

⁵ Éber László a Műemlékek Országos Bizottságának előadója volt. A hivatal ekkor a Szépművészeti Múzeum épületében működött.

⁶ MNG Adattár, 20151/1979/243.

⁷ Br. Forster Gyula (1846–1932) jogász. 1887-től a Műemlékek Országos Bizottsága másodelnöke, 1906–1919, 1921–1922 között elnöke.

⁸ Pontosan nem tudjuk, miről van szó, de elképzelhető, hogy az Országos Régészeti és Embertani Társulattal van kapcsolatban, aminek ebben az időben Forster Gyula volt az elnöke, Kuzsinszky Bálint a másodelnöke és Éber László a titkára.

⁹ Talán Sztrakoniczy Károly művészettörténészre utal.

¹⁰ Megmásíthatatlan dolog.

¹¹ MNG Adattár, 20151/1979/244.

plébánián igen udvariatlan vagy magyarfaló emberek lehetnek, mert választ sem kaptam tőlük.

Köszönöm a Szent István templomban levő epitáfiumra való utalást. Ha nem csalódom, Johannes Keckmann staatzai plebános († 1519) síremlékéről van szó, amelynek reprodukciója a Mitt. d. Centr. Com. új. f. I. kötetében jelent meg.¹² Valóban sok rokon vonás van közte és a pozsonyszentgyörgyi oltár között,¹³ azonkívül az altmünsterihez is hasonló! Ha nem erről a síremlékről lenne szó, nagyon lekötelezne további adat közlésével! Hiszen nagyon valószínű, hogy Ausztriában igen sok ily mű maradt fenn és nem volt olaszokra szükség... hehehe! Éppúgy lehetne állítani, sőt talán még inkább, hogy a szepesszombati főoltár olasz mű.

Itthon alig van nevezetesebb újság és ami van, azt is Edith¹⁴ elmondhatta, pszichológiai jellemzés keretében. A legújabb különben, hogy Mihalik¹⁵ az idén ismét megpróbálkozott Gerevichcsel az akadémián,¹⁶ de ezt az újabb offenzívát is merészen visszavertük. Egyébként az offenzív szellem, illetőleg annak karikatúrája most grasszál itt és a polemiák egész sora várható Takács,¹⁷ Supka,¹⁸ Németh Gyula¹⁹ részéről. Pogányról gyakran kapunk hírt sógorom révén, eddig igen jól van. Antallal hosszú idő óta nem találkoztam, szinte megijedtem, oly rossz színben és hangulatban van. Talán reá nézve is jobb lett volna, ha a harctérre megy.

Nagyon örülnék, ha – akár kedves női kéz írta cím nélkül is – egyszer ismét hírt adna, még ha nem is sikerülne a fényképet előkeresnie, amivel talán nagyon is terhelem, de igyekezni fogok megszolgálni.

Kérem, nézze el soraim pongyolaságát, sietnem kellett.

¹² Albert Ilg: Die Keckmann'schen und Siegenfelder'schen Grabmäler bei St. Stephan zu Wien. *Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, NF 1. 1875. 86–92. és 1. t.

¹³ Éber László: A pozsonyszentgyörgyi oltár. *Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, 1. 1918. 135–150.

¹⁴ Hoffmann Edith.

¹⁵ Mihalik József (1860–1925) művészettörténész, az MTA tagja. A Múzeumok és Könyvtárak helyettes Országos főfelügyelője. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt állásából elbocsájtották.

¹⁶ Ld.: Gerevich Tibor Mihalik Józsefnek írt levelét, 1915. február 22., illetve Ballagi Aladár és Mihalik József tagajánlását, 1916. február 20. *Gerevich Tibor*. Szerk. Markója Csilla, Bardoly István. *Enigma*, 16. 2009. no 60. 89–90., 21–95.

¹⁷ Felvinczi Takács Zoltán.

¹⁸ Supka Géza (1883–1956) régész, publicista, az MTA tagja. Grazban és Bécsben tanult Jozef Strzygowskinál, majd a kolozsvári tudományegyetemen doktorált. 1904-től a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtőjében dolgozott. 1916–1917-ben a bécsi egyetem meghívott tanára. A Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása miatt 1921-ben elbocsájtották; újság- és könyvírással foglalkozott és 1926–1938 között a *Literatura*, 1945–1949 a *Világ* c. folyóirat szerkesztője volt.

¹⁹ Németh Gyula (1890–1976) nyelvész, turkológus, az MTA tagja. A Budapesti Tudományegyetemen 1915-ben habilitált, 1916-ban a turkológiai tanszék rendkívüli, majd 1918-ban rendes egyetemi tanára lett.

Szíves üdvözléssel
febr. 9.
igaz híve

Éber László

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. március 6.²⁰

Kedves Barátom,

Nagyon köszönöm március 4-i szíves sorait és csak most köszönöm meg az altmünsteri becses fényképet is, amely oly titokzatos módon került íróasztalomra. Abban a hiszemben voltam, hogy Hoffmann Edith hozta Bécsből, míg vele nem beszéltem.

A bécsi eptiáfiumról eléggé tűrhető fénynyomat van a Mittheilungokban, legalábbis annak a mi szempontunkból legfontosabb részéről. Azon kívül is találtam már egy csomó analógiát, így egyes kőfaragványokon kívül a Kunsttopographie-ben (Melk) publikált maueri oltárt. Olvasom a hozzátartozó szöveget, nagy elégtétellel láttam, hogy Tietze ezt az altmünsterivel hozza kapcsolatba, ami az én megfigyeléseimet teljesen megerősíti. Még hátra van a zwettli oltár,²¹ amely Tietze²² szerint szintén ebbe a csoportba tartozik, és amelynek képeihez holnap hozzájutook majd.

Bizonyos, hogy még sok más anyagot is lehetne találni, de hiszem már ez is elegendő a pozsonyszentgyörgyi oltár szabatos meghatározásához és a ticinói teória megdöntésére,²³ annál inkább, mert hiszen az altmünsteri oltár föltétlenül a legkorosabban egybetartozik vele. Nagyon lekötelezne azonban, ha sikerülne hitelesen megtudnia, vajon az altm. kőből van-e vagy stukkóból, mint ismertetője írja, míg Tietze „kőoltárról” beszél. Én is valószínűbbnek tartom az utóbbit. Az altm. plebánehivatal, ahova írtam, nem válaszolt.

Petrovics igazgató szombaton ismét felkért, írjak valamit az évkönyvbe, melyből éppen valami magyar emlék ismertetése hiányzik. Én a pozsonyszentgyörgyi oltárt ajánlottam, aminek nagyon megörült.²⁴ Most tehát – akarva, nem akarva – e hónap

²⁰ MNG Adattár, 20151/1979/245.

²¹ *Österreichische Kunsttopographie. III. Die Denkmale des politischen Bezirkes Melk.* Bearb. Hans Tietze. Wien, 1909. 151–157. és IV. t.

²² Hans Tietze (1880–1954) cseh származású osztrák művészettörténész. Franz Wickhoff és Alois Riegl tanítványa volt a bécsi tudományegyetemen, ahol 1903-ban doktorált; 1909-ben magántanár, 1919-ben rendkívüli tanár. 1906-tól az osztrák műemlékvédelmi hivatal munkatársa volt. Kiemelkedő szerepet játszott a Max Dvořák szerkesztésében megjelent műemléki *Österreichische Kunsttopographie* kötetének megírásában. 1919–1926 között, mint az oktatási minisztérium osztályvezetőjének fontos szerepe volt az új múzeumi szervezet kialakításában. 1938-ban feleségével, Erica Tietze-Conrattal együtt az Egyesült Államokba emigrált és a Columbia University tanára lett.

²³ Ezt Pasteiner Gyula vetette fel (*Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Felső-Magyarország*. I. Budapest, 1898. 158–160.) és Éber utóbb megjelent tanulmányát is ennek a teóriának az ismeretetésével indítja: Éber 1918. i. m. 135.

²⁴ Ld.: Éber 1918. i. m. 135–150.

végéig meg kell írnom, és az én koromban, amikor az ember már kissé nehezkesebb, üdvös az ilyen presszió. Ámbár teljesen meg vagyok elégedve az eddig ismert anyaggal, időközben talán még felbukkan valami és úgy-e az sem lesz baj, ha esetleg utólag más valaki megtoldja még a sort.

A győri oltárok ügyében (egyébbel együtt) a napokban írtam Tietzenének.²⁵ Nem sokat tudtam mondani, csak azt, hogy kezdettől kezdve kételkedtem Donner szerzőségében azért is, mert D. halála éve körül egy inventárium mit sem tud a két oltárról. A Magyar Sion cikkét²⁶ meg fogom nézni, bár nem sokat remélek tőle.

A római villák ügyében²⁷ ma este (hétfő - Baross!)²⁸ beszélék Kuzsinszkyval és azonnal közlöm válaszát.

Pogányt mi is nagyon sajnáljuk, ámbár nem féltém őt, mert rendes tünet, hogy a harctérről szabadságra hazajövők itt letörnek és visszamenve összeszedik magukat. Csak már vége lenne mindennek!

Különben nevezetesebb újság nincs, apró-cseprő krähwinkeli²⁹ torzsalkodásokon kívül. Úgy hallom, Pasteiner a félév végén visszavonhatatlanul menni készül.³⁰ Talán már májusban döntenek a helyettesítésről. Úgy látszik, erre az alkalomra ajánlatta magát Gerevich Mihálival (!) és Ballagi Aladárral³¹ (!! az akadémiában. Fenomenális bukás lesz!

Nagyon örülök a közelgő viszontlátásnak, amikor is alaposan le fogom foglalni, hogy a bécsi viszonyokról részletesen halljuk.

²⁵ Erica Tietze-Conrat (1883–1958) osztrák művészettörténész. Franz Wickhoff és Alois Riegl tanítványa volt a bécsi tudományegyetemen, 1905-ben doktorált *Beiträge zur Geschichte G. R. Donners* c. disszertációjával, melyből több hosszabb részletet is publikált a *Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der k. k. Zentralkommission für Denkmalfpflege* köteteiben. 1905-ben férjhez ment Hans Tietzéhez. 1938-ban férjével együtt az Egyesült Államokba emigrált. – Éber László az első egyike volt Magyarországon, aki behatóbban foglalkozott Donner munkásságával (Éber László: Donner pozsonyi műhelyéből. *Magyarország Műemlékei*, 3. 1913. 185–192.; Éber, László: Aus der Wertstätte Georg Raphael Donners. *Monatshefte für Kunstwissenschaft*, 7, 1914. 185–191.), így érthető, hogy Tietze-Conrat őt kereste meg.

²⁶ A győri templom oltára. *Magyar Sion*, 5. 1865. 635–637.

²⁷ A pannóniai római villák Max Dvořák tanársegédét, Karl M. Swobodát érdekelték. Ebben az ügyben kereste meg Wilde Ébert is. Ld. erről: Wilde János családjának írt levelei 1915–1917. 63. jegyzet.

²⁸ Baross Kávéház.

²⁹ Krähwinkel – egy olyan, Jean Paul (1801) által kitalált falu neve, ahol csupa ostoba él és folyton butaságokon veszekszenek. – A szó kiolvasásáért és megfajtásáért *Hessky Orsolyának* tartozom ezúton is hálás köszönettel.

³⁰ Ld.: Wilde János családjának írt levelei 1915–1917. 134. jegyzet.

³¹ Ballagi Aladár (1853–1928) történész, az MTA tagja. 1880–1924 között a újkori egyetemes történet nyilvános rendes tanára volt a Budapesti Tudományegyetemen. 1903–1904-ben a bölcsészettudományi kar dékánja, 1919–1920-ban az egyetem rektora volt. Politikai hajszába torkolló, személyeskedésektől sem mentes támadást intézett Szekfű Gyula ellen *A száműzött Rákóczi* (Budapest, 1913.) c. munkája megjelenése után.

Szíves üdvözlettel igaz híve
márc. 6.

Éber László

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. május 25.³²

K. B! Közvetlenül ideutazásom előtt kaptam I. lapját. Nagyon köszönöm a szíves megemlékezést és szívből viszonzom jókívánságait. Hivatalos ügyben vagyok itt és június végéig folyton úton leszek. Nem kellemetlen, hanem pihenés és oly szép minden: tele van a város akácfavirággal! Koszt is jó s bőséges. A művészettört. tanszék ügyében kiküldött bizottság pályázatot határozott el, holott P[asteiner] a tanszék megszüntetése mellett emelt szót: csőd, – nincs eredmény, succrescentia³³, érdeklődés. A kis hamis! Érthető érdeklődése, várom a jövőt, de szép lenne, ha együtt dolgozhatnánk!

Szíves üdvözlettel, igaz híve
V. 25.

Éber

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. június 7.³⁴

Olvasta az Arch. Értesítő legújabb számában Gerevich támadását³⁵ (1. kép) Végre bejött a kertecskémbe! Reményilem, válaszomat, amely már a nyomdában van, legközelebb küldhetem.

³² MNG Adattár, 20151/1979/248. – Képes levelezőlap: Szabadka sz. kir. város városháza.

³³ Utánpótlás.

³⁴ MNG Adattár, 20151/1979/249. – Postai levelezőlap.

³⁵ Gerevich Tibor recenziót közölt *Fabriczy Kornél kisebb dolgozatai*. Ford. Rózsaffy Dezső. Átnézte Éber László. Bev. Berzeviczy Albert. Budapest, 1915. c. kötetéről (*Archaeologiai Értesítő*, 35. 1915. 378–384.), amelyre Éber válaszolt (*Akadémiai Értesítő*, 27. 1916. 574–581.) és Gerevich viszontválaszolt (*Archaeologiai Értesítő*, 36. 1916. 261–263.). – Gerevich és Éber elmégesedett polémiájának – a pro és contra állítások igazságtartalmának szakszerű értékelése a hozzáértő filológusok feladata, mindazonáltal érdemes néhány körülményre felhívni a figyelmet. A Pasteiner-tanszék betöltésének ügye (ld. az alább közölt Hoffmann Edith levelet), illetve Gerevichnél a remélt akadémiai tagság, kiélezte az érdekeltek addigi személyes ellentéteit, avagy újakat indukált; megindult a támogatók keresése, felsorakoztatása: a helyezkedés. Gerevich esetében 1916-os akadémiai tagajánlásának két momentumára kell felhívni a figyelmet. Egyrészt jelölői többek között azért ajánlották személyét, mert garanciát láttak benne „a Fabriczy-alapnak az adományozó intencióinak és tudományos felhasználásának megfelelő” felhasználására, a magyar művészettörténeti emlékek feldolgozására és kiadására. (Fabriczy Kornél művészettörténész ugyanis édesapja emlékére 240 000 koronás alapítványt tett 1902-ben). Másrészt szerepelt az a megállapítás is, hogy Gerevich a „minatűrfestészet történetével is foglalkozott s az Akadémia Kaufmann-féle miniált kódexeinek kiadásán hosszabb idő óta dolgozik.” (ld. a 14. jegyzetben i. m. 93–94.). Pasteiner Gyula 1909. november 6-án azt írta Goldziher Ignácnak: „Szíves

1. Gerevich Tibor, 1920 k., fotográfia.
Készítette: Erdélyi Mór. Hátlapján
Gerevichtől származó felirat:
„Lemosandó a fényképész írása
»Erdélyi«. Ha lehet kérem a legszélső
szemrelógó szemtincset ügyesen
leretusálni.” Gerevich László-hagyaték,
magántulajdon.

Jól fog mulatni, már t. i. Ön, mert
őneki vége lesz, legalább a Szépművé-
szeti Múzeumban válaszom olvasása u-
tán ez az osztatlan vélemény.

Most csak a módszerét jellemző ci-
tátumot külön ízelítőül:

Wer da mich ranfēt, wo kein Haar /
Mir wuchs, in meiner flachen Hand /
De mist manch schnöder Griff bekannt
(Wolfram von Eschenbach, Parsival)
Tietzené járt nálam, – kielégítettem (Ho-
ni soit qui mal – y – pense!)³⁶

Jó egészséget és humort kíván igaz
híve

Éber László

**Éber László – Wilde Jánosnak,
Budapest, 1916. július 3.**³⁷

Igen köszönöm nagyon kedves, meleg
sorait, amelyek annál jobban estek ne-
kem, mert az Ön véleményére sokat a-
dok. Sajnálom, hogy nem volt módjáb-
ban G[erevich] cikkét olvasnia; – máris
megvan a hatása, ugyanis – még az én

figyelmeztetésedre azonnal elvittem dr. Gerevich Tibor tanítványomat az Akadémiába és újtát egyengettem, hogy a miniatúr festményeket megtekintse. A csatolt levél elmondja a többit. Kérek, ne terheltesd azt a levelet elolvasni és úgy intézkedni, hogy az elháríttassék, ami miatt aggodalmi vannak, t. i. hogy más valaki azoközben elhalássza előle a tárgyat.” 1910. június 23-án Gerevich az alábbiakat írta Goldzihernek: „Engedje meg, hogy én is csatlakozzam azokhoz, kik nagyságodnak 60. születési évfordulója alkalmából szerencsekívánataikat kifejezték. Jogot magamnak ehhez azzal formálok, hogy bár nem tartozhattam tanítványai közé, Mélyen Tisztelt Tanár Úr úgy is mint ember, úgy is mint tudós példa, ideálként áll előttem, és azzal, hogy közbenjárását, tanácsát, irányítását a Kaufmann-féle codexek dolgában szerencsém volt élvezni.” Néhány év múlva, 1916. november 23-án Éber László írta Goldzihernek: „A Kaufmann-féle kodexek ügyében bátorkodom a következőket jelenteni. Hosszabb meggondolás után beláttam, hogy mivel magam annyira el vagyok foglalva mindenféle, köztük nem egy hátralékos munkával, lelkiismeretlenség volna részemről most egy újabbra vállalkozni”, s Kenczler Hugót javasolta a miniatúrák feldolgozására, aki (a levelében idézett sorai szerint) erre késznek is mutatkozott. Majd néhány nap múlva, 1916. november 28-án Éber ismét írt Goldzihernek: „Igazán nagy megtiszteltetésnek veszem, hogy méltóztatik az én szerény munkásságomhoz ragaszkodni és úgy érzem, hogy azt most már magamtól elhárítani nem lehet és nem szabad.

válaszom megjelenése előtt – általános a vélemény, hogy ezzel lehetetlenné tette magát.

Ami a katedrát illeti, a dolgot egyelőre elrontották, amennyiben a kar, Beöthy indítványára felkérte Pasteinert, hogy amíg a tanszék nem lesz betöltve, saját magát helyettesítse. Ez lehet egy vagy két félév. Tehát van idő az offenzíva előkészítésére, ám bár én nem tudom, hogyan kell ezt csinálni. Valószínű, bár abszurdum, hogy P[asteiner] mint helyettes tanár, maga is benn lesz a jelölő bizottságban és akkor nem lehet semmit sem előre látni. Úgy hallom, G[erevich]et nem nagyon portálja. Különben legújabban Mellert is erősen emlegetik. Beszéltünk is erről együtt, a legbarátságosabban és megegyeztünk abban, hogy bármint fordul is a dolog, ez húsz évi zavartalan jó viszonyunkat nem fogja megzavarni. Azt hiszem, hogy Majovszky akarja Mellert (az én kárpótlásomra műegyetemi tanszéket is emlegetett), Past[einer] azonban nagyon erősen ellene lesz és nem hiszem, hogy a kar őt favorizálná. (Mind ezt persze a legbizalmasabban írom).

Így tehát van még idő az idegek acélozására és reményem képes leszek minden eshetőségnek lelki egyensúllyal, derülten szemébe nézni.

15-én utazom Nyitrára kb. egy hónapra és teljes energiával csinálom a leltárt.³⁸ Ez kedves munka lesz, inkább pihenés. Mily kedves lenne, ha ott meglátogatna. Kérném, legyen szíves már most pesti címét megírni, hogy én Nyitráról tudathassam a magunkét.

Különben még elutazás előtt, most a napokban, hosszabb tanulmányt kell írnom a *Magyar Iparművészet*be a most lezajlott Erzsébet-pályázatról.³⁹ Örömmel vállalkoztam erre, mert elvi fejtegetésekre is alkalom kínálkozik és úgy érzem, fölfrissíti az embert, ha olykor-olykor mai művészeti problémákat feszeget. Vagy talán erről is azt fogják mondani, hogy a tudomány méltóságának derogál?

Egyébbel is foglalkozom. A Fraknoi-féle⁴⁰ művészettörténet kéziratának (én az Árpád-kori művészetet írom) karácsonyig készen kell lennie.⁴¹ Hát nekiduráltam

[...] G. eljárása éppen nem lep meg, de el vagyok reá készülve, hogy utólag még ő fog méltatlankodni. Méltóságod bölcs megfontolásától függ, vajon már most méltóztatik-e elnök úr ő excellenciájával a dolgot az előzményekkel együtt megbeszélni, vagy akkor, ha már módomban lesz javaslatomat bemutatni.” MTA Könyvtár és Információs Központ, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, GIL 33/13/01; 12/19/01, 09/01/02; 09/01/01.

³⁶ Szégyen arra, aki rosszat gondol.

³⁷ MNG Adattár, 20151/1979/247.

³⁸ Ahogy Forster Gyula, a MOB elnöke írta gr. Batthyány Vilmos püspöknek 1916. június 29-én Éber László megbízólevelében: „régí művészet emlékeinek rendszeres és kimerítő ismertetése lévén bizottságunk egyik legfőbb célja, a már végzett előmunkálatok után oly mű megindítását határoztuk el, mely hazánk vármegyéi, illetőleg azok keretében az egyes városok és járások szerint csoportosítva fogja az ország összes, mind ingatlan, mind ingó műemlékeinek leírását és képben való ismertetését tartalmazni.” Forster Központ, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 1916/246.

³⁹ Éber László: Erzsébet királyné emléksobora. *Magyar Iparművészet*, 1916. 217–222.

⁴⁰ Fraknoi Vilmos (1843–1924) pap, arbei címzetes püspök, történész, az MTA tagja.

⁴¹ A könyv nem jelent meg. Feltételezhető azonban, hogy ebből született Éber néhány év múlva meg-

magam az anyag átgondolásának és úgy látom, jó dolog lesz. Közben elolvastam Pauler kétkötetes könyvét,⁴² nagy okulásomra. Nyitráról hazajövet azonnal nekilátok, és egyhuzamban megírom az egyébiránt nem nagy terjedelmű dolgozatot.

Azután még Beöthyt kell befejeznem!⁴³ Csak valaha oly helyzetbe kerülnék, hogy semmi kötelezettség se nyomná vállaimat! Nem hiszem, hogy megélem.

Egészségem a lehető legjobb, csak olykor reá kell parancsolnom idegeimre, hogy csöndesen legyenek. Mindig sikerül, ámbar néha nagy erőfeszítésbe kerül. Feleségem öccse a Strypánál volt a 16-osokkal. Bár Pogány Besztercebányáról megnyugtatót, hogy valószínűleg elfogták, sorsa kétséges, és szegény feleségem, kinek öccse az egyetlen vérrokona, nagyon aggódik. Az ilyesmit nem háríthatja el az ember magától.

Végezetül egy kis csemege – részlet Gerevich bírálatából. Az eredeti fogalmazásban, amelyet kefelevonatban olvastam, lehordta a Fabriczy-cikkek kiválasztását. Utólag aggályai támadtak: hátha Berzeviczy⁴⁴ végezte azt, hát nagyon földicséri. Erre előállok: azt bizony én csináltam. Ez fájni fog.

Különben elálltam attól a szándéktól, hogy különnyomatot csináltatok a válaszból: ez tolakodó és – most nyáron – hasztalan is lenne. Hát csak szept. 15.-én fog az Akad. Értesítőben megjelenni.

Ejnye, de sokat írtam! Talán jól esik.

szívből üdvözli
igaz híve

916 VII 3

Éber László

jelentetett Árpád-kori művészeti összefoglalója: Éber László: Magyarország árpádkori művészete. I-IV. *Műbarát*, 2. 1922. 73-84., 97-108., 121-138., 161-168.

⁴² Pauler Gyula: *A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt*. I-II. Budapest, 1893.

⁴³ Beöthy Zsolt (1848-1922) irodalomtörténész, esztéta, az MTA tagja. Neves műgyűjtő, aki nem csak ókori egyiptomi (egyiptomi gyűjteményének feldolgozásában Wilde János is részt vett), római, de középkori és barokk műtárgyakat is gyűjtött. 1912-ben ezekből is több, válogatottan szép darabot mutatott be a Szent-György-Czéh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete kiállításán az Iparművészeti Múzeumban (katalógus: *A Gyűjtő*, 1. 1912. 148., 150., 151. 156., 158., 160., 163., 164.) A katalógus középkori anyagot feldolgozó részét Éber László írta: *A középkor*. 122-124. Lehetséges, hogy a levélbeni utalás a gyűjtemény középkori és későbbi korokból származó részének feldolgozására utalhat.

⁴⁴ Berzeviczy Albert (1853-1936) politikus, történetíró. 1904-1936 között az MTA elnöke. – Gerevich a következőket írta: „A kiadvány bevezetése gyanánt az Akadémia elnökének Fabriczyról tartott emlékbeszéde szolgál, mely Fabriczyt végig kíséri külső eseményekben nem gazdag életén, s nagy tárgyi alaposággal, nemessé csiszolt formában ismerteti tudományos munkásságát. Működését senki sem méltathatta volna nagyobb illetékességgel és szeretettel Berzeviczynél, aki maga is alapos ismerője és kutatója Fabriczy főtárgyának, a reneszánsznak, aki maga is – Geymüller szavával élve – »a reneszánsz polgára.«” Gerevich 1915. i. m. 378.

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. november 22.⁴⁵

Kedves Barátom, hálás köszönet szíves megemlékezéséért és kilátásba helyezett látogatásáért. Lehet különben, hogy talán még e hónapban Bécsbe kell mennem holmi harang ügyben⁴⁶ és akkor természetesen fölkeresem, sőt talán már előzetesen értesítem érkezésemről. Csudák csudája, a Szépműv. Múz. évkönyvét erősen szedik, úgy hogy a korrektúrát megcsináltam.⁴⁷ Most erősen dolgozom a Fraknoi – Fieber⁴⁸ féle könyvön és malgré doul⁴⁹ igen jó hangulatban vagyok A múzeumba ritkán járok át, s mit sem tudok onnan. A közeli viszontlátás reményében szívből üdvözl

nov. 22.

Éber

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. január 19.⁵⁰

Kedves Barátom,

Fogadja leghálásabb köszönetemet a könyv szíves megszerzéséért és elküldéséért. Gazdag anyag van benne, az eredmény azonban az esztergomi kaput illetőleg inkább negatív (ami ugyan szintén eredmény), amennyiben sem itt, sem egyéb forrásokban, amelyeket átnéztem, nem találkozom az esztergomi technikával, amely lényegében az opus sectile és a kitöltött vonalas rajz kombinációjából áll.

Most a dologgal foglalkozván, felöltött bennem a gondolat, nem lenne-e célszerű a kapuról, amelynek másolata és néhány töredéke (no meg a Rómer-féle fénykép!⁵¹) mégis fennmaradt, német ismertetést írni, mert hiszen ez eddig csak a magyar irodalomban ismeretes. Talán a Jahrbuch der Zentral-Kommission is befogadná?! Nagyon lekötelezne, ha szíves volna arról tájékoztatni, írhatnék-e ebben az értelemben Dvořák tanár úrnak.⁵²

⁴⁵ MNG Adattár, 20151/1979/250. – Képes levelezőlap, Éber László fényképe, rajta kézírásával: Nyitra, székesegyház.

⁴⁶ Éber László, mint a MOB előadójának feladata volt a kapcsolattartás azokkal az osztrák katonai parancsnokságokkal, amelyek a magyarországi templomokból, illetve lakó- és középületekből begyűjtötték a harangokat és fém tetőfedéseket. Éber volt az elnöke annak a bizottságnak is, amely a mentesítésekről döntött.

⁴⁷ Éber 1918. i. m.

⁴⁸ Fieber Henrik (1873–1920) pap, művészettörténész. A bécsi Pázmáneumban tanult, 1910-től a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vallásművészeti előadója volt.

⁴⁹ Malgré douleur – fájdalmak dacára.

⁵⁰ MNG Adattár, 20151/1979/252.

⁵¹ „Az elpusztult bazilikából fennmaradt márványintarzia. (Rómer papiszék töredéknek nevezi). Fénykép, Rómer-hagyaték.” *Magyarország Műemlékei*, 1. 1905. 246.

⁵² „Éber levélben köszöni a könyvet és protekciót kér; Dv[orák]. évkönyve számára akar egy cikket

Természetesen dolgozatom nem lenne az eddigiek pusztá rekapitulációja, hanem a tárgy behatóbb feldolgozása.

Úgy-e én mindig csak kérek valamit? de majd meghálálom!

Itthon semmi nevezetesebb újság, kivéve a Radisics állására való kombinációkat. Czakó⁵³ vezet! *Necesse ut facient scandala*⁵⁴ (ilyenféle képem van, úgy-e) vagy oportet...?⁵⁵

Szíves üdvözlettel és ismételt köszönettel

igaz híve

917 1/19

Éber László

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, [1917]. március 28.⁵⁶

Kedves Barátom,

Ismét nagyon lekötelezne, ha szíves lenne – amennyiben nem okoz túlságos fáradtságot – megtudakolni, (talán leginkább a *Künstlerlexikon* szerkesztőségénél), vannak-e adataik a salzburgi Pernegger-családról⁵⁷ és főleg ifj. P. Jánosról. Ami a *Kunsttopographie* illetve köteteiben megjelent, ismerem. Talán Popp kisasszony adhatna felvilágosítást és én természetesen a legnagyobb készséggel viszonzom azt az én adataim közlésével. Ugye a nagyhéten lesz szerencsém?

Különös újságot nem tudok, legalábbis nem olyat, amit érdemes volna megírni.

Ne vegye rossz néven, hogy oly sokat zaklatom!

A közeli viszontlátás reményében szívből üdvözl

március 28.

igaz híve

Éber László

írni.” és „Irtam Ébernek, akinek a kérését jól elintéztem”. Wilde János – Wilde Margitnak 1917. január 22. és 24. (MNG 20151/1979/30/9 és 20151/1979/30/10. – Éber nem publikált a Dvořák szerkesztette *Jahrbuch*-ban.

⁵³ Radisics Jenő (1856–1917) jogász, művészeti író, aki 1896-tól volt az Iparművészeti Múzeum igazgatója, január 4-én meghalt. Az ő pozíciójának betöltéséről van szó. Czakó Elemér (1876–1954) könyvtáros, művészeti író. Ekkor a Magyar Nemzeti Múzeum osztályigazgatója. A múzeum igazgatója Végh Gyula (1870–1952) lett, aki 1934-ig töltötte be ezt a pozíciót.

⁵⁴ „Necesse est enim ut veniant scandala”: mert szükséges, hogy jöjjenek botrányok.

⁵⁵ Vagy röviden...

⁵⁶ MNG Adattár. 20151/1979/246.

⁵⁷ 1593–1720 között működött osztrák szobrászcsalád. Johann Franz Pernegger (1634–1700 körül) Salzburgban működő szobrász, akinek a nyitrai székesegyház főoltárán található egy alabástrom szobra: *Krisztus levétele a keresztről és sírjátétele*. „Joannes Pernegger fecit Anno 1662.”.

**Hoffmann Edith – Wilde Jánosnak [részlet], 1917. május 4. előtt⁵⁸
[Wilde János – Wilde Margitnak, Bécs, 1917. május 10. melléklete]**

Így igaz, hát majdnem ki akartak küldeni a Voll. aukcióra a Daumier fametszetek miatt. (Febre. Némésis médicale). Meller és Petrovics állítólag akarták, én a boldogságtól két éjjelt nem aludtam, de akkor Majovszky, – mint mindig az életemben – nem adta meg legfőbb hozzájárulását. Holmi valuta differenciákat és a miniszter haragját emlegetett, és hogy Petr[ovics] megcsinálhatja a saját szakállára, ha az úti-

⁵⁸ Wilde János és Wilde Margit levelezésében több alkalommal is előfordulnak utalások a művészettörténet tanszék betöltésével kapcsolatos hírekre. Így 1917. február 4-én délután Wilde Margit azt írta öccsének egy levelezőlapon, hogy „levelet akartam írni külön-különbféle esetekről, ezek között vezet persze a P. N. cikke, amely egyebek között azt is sejteti, hogy sokkal hamarabb aktuális lehet a választás, mint gondoltuk. S ha M[elle]r bejön, akkor aztán igazán nagy szükség lesz rád – ezeken úgy elgondolkoztam – s hogy ilyen módon egyszerre, milyen közel jutnál újra a pesti egyetemhez.” MNG Adattár, 20151/1979/29-29, majd ugyanaznap este egy levélben: „Hű micsoda kavarodás lehetett ma a P. N. cikke nyomán. Hanem G[erevi]ch. mint a műv. tört. szorgalmas és szürke művelője – nem rossz, ugye? [Pogány] Kál[mán]nak is szerez majd egy pát derűs percet, ha elküldöd”. MNG Adattár, 20151/1979/29-30. Wilde két nap múlva nyugtázta is az újság megküldését: „Most érkezett a vas d. u. kártya, az ajánlott vörös cédukkal, a P. N.” MNG Adattár, 20151/1979/30/19. Az említett – aláírás nélküli – cikk a jogi kar statisztikai tanszékének betöltése körüli anomáliák után a művészettörténet tanszék ügyével foglalkozott: „A művészettörténet a bölcsészeti karon Pasteiner Gyula tanítja, az egyetem egyik legrégebb professzora, mint helyettes-tanár, Pasteiner ugyanis már két év előtt betöltötte hetvenedik esztendőjét és a kultuszminiszter az új nyugdíjtörvény által biztosított jogával élve nyugalomba küldte Pasteinert. A bölcsészeti kar azonban annak idején nem akceptálta a miniszter döntését és a nyugalmazott Pasteiner helyettesítésével – Pasteinert bízta meg. Ezért csak most kerül döntés alá a művészettörténeti tanszék betöltésének kérdése. A jelöltek közül négynek van esélye. Nagy személyes pártja van Térey Gábor udvari tanácsosnak, a Szépművészeti Múzeum osztályigazgatójának, aki néhány éven át helyettes-igazgató gyanánt élén állott a Szépművészeti Múzeumnak. Térey 20 esztendő előtt docense volt a freiburgi egyetemnek és akkor néhány kisebb tanulmányt írt XVI. századi német művészetről. Azóta csak aktuális kérdésekben szólalt meg olykor: így például ő ismertette meg több alkalommal Nemes Marcell gyűjteményét a külfölddel. A legrégebb tanára a művészettörténetnek dr. Éber László és ezt a jogcímét a katedrára a bölcsészeti kar tanárai közül sokan méltányolják. A Nemzeti Múzeum tisztviselői közül kikerült tanárok múzeumbeli kollégájuknak Gerevich Tibornak jelöltségét támogatták. Éber és Gerevich szorgalmas, de szürke művelői a művészettörténetnek. Éber, mint a Műemlékek Országos Bizottságának előadója, Gerevich pedig a magyar gyűjteményekben őrzött régi olasz képek egy részének feldolgozásával hasznos munkát végeztek, de egyikük sem produkált idáig nagyobb igényű dolgozatokat. Gazdagabb tudományos múltja van dr. Meller Simonnak, a Szépművészeti Múzeumi igazgató-őrének. Meller doktor tollából ered Ferenczy Istvánnak, a magyar szobrászat úttörőjének életrajza. Ez a tárgy specifikusan művészettörténeti értékelésekre ugyan nem igen ad alkalmat: de Meller könyvének korfestése igen érdekes. Úgyszintén finom karkép az Esterházy-gyűjteménynek nemrég megjelent története. A legnagyobb eredmény Meller tudományos munkásságának Lionardo egy kis lovasszobrának felfedezése. Ez az attribúció talán nem kétségbevonhatatlan: hiszen Lionardónak

költségem számára ki tud valami olyan formát gondolni, hogy a miniszter ne vegye észre, hogy itt vételről volt szó, de ő nem vállalja a felelősséget. A dolgot t. i. a saját dotációnkból fizettük volna. Lehetett volna ösztöndíj címén egy kerek összeget adni, de „nem tudták volna mivel indokolni, hogy miért kell olyan gyorsan a pénz, vagy miért vagyok már kinn.” Szóval ezeket a technikai nehézségeket nem tudtuk megoldani, szerintem lehetett volna egyszerűen a lapok árához csatolni vagy akármit, az ilyesemben nem szabad fönnakadni. De hát a fenyegetés, h. a nagy Majovszky nem tartja a hátát, úgy megrémítette őket, hogy nem mertek kiküldeni. Megrendelték sürgönyileg Rosenthalnál a lapokat 1000 Mk. becsérték ellen 2500 Mk. licittel, és szeretném tudni, ki kezeskedik, hogy a sürgönyről Jank.⁵⁹ nem értesül. Ha nem igazi próbanyomatok – mint ahogy a Reimann aukcióról a Simi⁶⁰ sem hozott igaziakat – akkor 2500 Mk.-t kidobtak az ablakon, amit igen könnyen lehetett volna elkerülni.

De az is lehet, – és most ezért a semmiért nem szabad lenéznie engem – az is lehet, hogy a Simi nem is akarta az egész dolgot komolyan, mert akkor le tudta volna küzdeni ezeket a gyerekes nehézségeket – hanem egyszerűen egy tetszetős ígérettel akart megfogni, tekintettel arra, hogy a tanszék konferencia nagyon közel volt. Kérem, ne mondja, hogy hengegek, én se hittem egy jó ideig, de most már tudom, hogy ez szabályszerűen így van. Ő ügyetlenül és butábban ravasz, mint én hittem, és én kevésbé vagyok hiszékeny és naiv, mint ő hiszi. Valahányszor a tanszékről erősebben szó volt, ő nap nap után feljött a szobámba barátkozni, ott maradt néha egy órát is, mindenről beszélt, Petrovicstról és a súlyáról, Petr[ovics]ról és az idegbajáról, Radisicsről, etc. etc. bizalmasan, melegen, és néha szóba hozta a

egyetlen hiteles szoborműve sem maradt fenn és így nincsenek elég szilárd támaszpontok, a Mellertől felvetett probléma eldöntésére. De Mellernek a lovasszoborról nemrég kiadott nagy tanulmánya mindenestre egyik legfigyelemreméltóbb terméke a stíluskritikai művészettörténet irodalmának. Dr. Meller azonban nem nagy kedvet mutat arra, hogy eredményesen betöltött múzeumi állását elhagyja.” Két egyetemi tanszék jelöltjei. *Pesti Napló*, 1917. február 4. 10. Wilde 1917. május 4-én tett említést először a Hoffmann Edith-féle levélről: „H[offmann] Edith-től kaptam egy vaskos levélküldeményt. A legfőbb az benne, hogy M[eller]nek megint jól áll az ügye (bizottságbeli információk). Egyébként a napokban Bécsbe jön M. egy aukcióra.” MNG 2015161979/30/91, amire nővére az alábbi választ küldte: május 9-én: „Érdekes nagyon, amit a hétf. esti leveledben írsz a katedr. ügyeiről. Nem akarok rosszsznyelvű lenni, de mint egy olyan kiváló műtört. testvérének, úgy hiszem nekem is kötelességem egy kicsit pletykázni, hát azt hiszem, hogy E[dith]nek az aukcióra való kiküldési tervezet (ígéret) meg ama bizonyos bizotts. vélekedésre való készület között lehet néminemű összefüggést sejteni. De az is lehet, hogy tényleg kell már valaki, aki kimehessen ilyen kisebb aukciókra. Nem tudom leírta-e, amit nekem elmondott erről (én u. i. látva, milyen büszke az egészre, gratuláltam neki, de ő azt mondta, ír ő is éppen este).” MNG Adattár, 20151/1979/29-74. Végül egy nap múlva Wilde elküldte Hoffmann Edith levelének itt közölt részletét „kommentálás nélkül”. MNG Adattár, 20151/1979/30/91. – Ld. még: Wilde János családjának írt levelei 1915-1917. 133. jegyzet.

⁵⁹ Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter.

⁶⁰ Meller Simon.

tanszéket és Riedlt és rögtön ezután azt, hogy akkor engem kineveznek és megkapom az osztályt, és hogy „csak az a kérdés, hogy Majovszky bele fog-e menni, hogy egy nő vezessen egy osztályt”, mert különben ő (Simi) szerint az „ideális megoldás” volna stb. És mindig újra hangoztatva, hogy a ki nem nevezésem Petrovics bűne, hogy ő Lipi-nél⁶¹ is Rózsaffynál is engem akart, és P[etrovics] milyen goromba volt vele. – Aztán, hogy egy ideig nem volt szó a tanszékről, hetek elmúltak és nem is láttam, és ha egy minimális önállósági, öntudatlan lépést tettem, észrevettem, hogy rossz néven veszi. S aztán újra, da capo.

Éber is, mikor a bizottságot megmondtam neki, rögtön felajánlotta, hogy a Bourdillont⁶² a Régészeti Társulattal⁶³ külön könyv formájában adhatja ki, a tagoknak társulati ajándéknak. Ő maga is jól tudta, hogy ez egy neveléses és elfogadhatatlan ajánlat, de ő kedves és jóindulatú volt. Egyébként ő valóban jóindulatú.

Egyébként Gerevichcsel találkozott a napokban, aki „Szervusz Laci”-val melegen üdvözölte és azt mondta: „Látod Lacikám, mi itt egymást öltük, pedig a Meller csípi el a tanszéket az orrunk előtt.”

Petrovics elhozta az Erdődiéktől az Altdorfert.⁶⁴ Gyönyörű szép dolog és kétségtelen Altdorfer. Színek nagyszerűek és sohasem volt átfestve az alakoknál. Hogy az arany háttér ebből a szempontból gyanús, arra Meller figyelmeztetett. Éber korainak, Petrovics későinek tartja, én mittleeres periodelen 1520 körül keletkezettnek gondolom, de még egyikünk se nézte át az anyagot jól.

A Bacsa féle⁶⁵ képekkel kapcsolatban előhoztam újra a Bourdillon német fordítási ügyét, a válasz az volt, hogy „ő most nagyon fáradt”. Elutasított. Azt is mondhatnám, hogy Hekler nem ezt a választ kapta volna, de inkább nem mondok semmit.

Érzem, hogy most megvető arcot vág és okosabb is lett volna, ha ezt megtartom magamnak, de hát én mindig a legokosabb szoktam lenni? Megengedem, hogy megszidjon érte.

Margit künn volt tegnap a Muziban. Sajnos, csak rövid ideig voltunk együtt. Megmutattam neki a Bourdillon könyvet. Azt hiszem, érdekelte. Nagyon kedves volt.

Megismerkedtem Cipőnél a Freudenberg Máriával.⁶⁶ A benyomásom az volt,

⁶¹ Korongi Lippich Elek (1862–1924) költő, művészeti író. 1899–1912 a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti ügyosztályának vezetője.

⁶² Francis William Bourdillon: *The Roman de la Rose*. London, 1906. – *A Roman de la Rose* (Jean de Meun) egyik fametszetekkel illusztrált első kiadásának facsimilében történő esetleges megjelenéséről van szó.

⁶³ Országos Régészeti és Embertani Társulat, amelynek ekkor Éber volt a titkára.

⁶⁴ Altdorfer *Keresztre feszítés* c. képe 1917-ben gr. Erdődy Imre letéteként került a múzeumba. A képről ld.: Ludwig Baldass: Albrecht Altdorfer két képe a Szépművészeti Múzeumba. *Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, 2. 1920. 27–40.

⁶⁵ Bacsa András (1870–1933) festő, grafikus.

⁶⁶ Goldziher Károlyné Freudenberg Mária. Névjegye a levél mellett: Dr. Goldziher Károlyné Freudenberg Mariska. Hátlapján: „Jó utat!”

hogy egy feltűnően barátságatlan hölgy. De lehet, hogy igazságtalan vagyok és mindez csak idegesség volt nála.

A König aukcióra fölmege a Simi, a Kaufmann-féle könyveket még mindig nem láttam. Elaludt az ügy.

Halálos fáradt vagyok, mert Riedlék tegnap és ma költöznek és tegnap egész d. u. ládából ki és kalodába, kredencbe és könyvszekrénybe berakosgattam e tárgyakat.

Ma vizsgálják a Hedda.⁶⁷

Pá. Sok meleg üdv

Edith

Hogy megy a munka?

Éber László – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. augusztus 16.⁶⁸

Kedves Barátom, Köszönöm a szíves megemlékezést és az augusztus idusára vonatkozó utalást. Egy sereg hivatalos utazáson kívül egész nyáron itthon voltam, nagy dologban. Holnap mehetek csak el három egész napra. De egész régi a kaptom, és humorom a hóhullám alatt se szenvedett és nyugodt lélekkel várom az eljövendőket. Pedig előkerülnek a venenatis gravida sagittis pharetrák!⁶⁹ Szép terveim közül több, így az esztergomi cikk, ismét nem valósulnak meg. Ugye októberre meglesz az ígért előadás? Legszívélyesebb üdvözlettel

aug. 16. igaz híve

Éber László

⁶⁷ Hoffmann Hedvig (1886–1963), Hoffmann Edith nővére.

⁶⁸ MNG Adattár, 20151/1979/241. – Képes levelezőlap: Firenze – Chiasa di S. M. Novella – La gloria del Paradiso – Andrea Orcagna.

⁶⁹ „Integer vitae scelerisque purus / non eget Mauris iaculis neque arcu / nec venenatis gravida sagittis, / Fusce, pharetra” Horatii Flacci carmina liber primus 1,22: An Aristius Fuscus. – „Fuscusom, hidd el: ha ki tiszta szívű / s büntelen, nem kell soha dárda annak, / mérgezett nyíllal teli puzdra sem kell / majd az ilyennek” (Justus Pál fordítása).